

ҲАЁТ ВА ЎЛИМ ОРАСИДА: РЕАНИМАЦИЯ ҲАМШИРАСИ МЕҲНАТИ**Хамраева Хаётхон Воҳобовна***РиОВаРИАТМ ФВФ реанимация ва интенсив терапия бо'лими муолажа
хамшира*

Аннотация: Ушбу мақолада реанимация бўлимида фаолият юритувчи ҳамшира меҳнатининг мазмуни, касбий масъулияти, бемор хавфсизлигини таъминлашдаги ўрни ҳамда ушбу соҳадаги жисмоний ва психологик юклама таҳлил қилинади. Реанимация ҳамшираси оғир аҳволдаги беморларга узлуксиз кузатув, шошилинч аралашув, юқори аниқликдаги парвариш ва оила аъзолари билан мулоқотни бир вақтнинг ўзида олиб боради. Замонавий илмий манбалар реанимация ҳамшираси фаолияти бемор натижалари, хавфсизлик, асоратларнинг олдини олиш ва интенсив терапия самарадорлиги билан бевосита боғлиқ эканини кўрсатади. Шу билан бирга, ушбу меҳнат тури чарчоқ, кучли стресс, маънавий изтироб ва профессионал куйиш хавфи юқори бўлган соҳалардан бири ҳисобланади. Мақолада реанимация ҳамшираси меҳнатининг қадри, уни қўллаб-қувватлаш зарурати ва самарали иш муҳитини шакллантириш масалалари ёритилади.

Калит сўзлар: реанимация, интенсив терапия, ҳамширалик иши, бемор хавфсизлиги, профессионал куйиш, стресс, маънавий изтироб, иш муҳити, интенсив парвариш, ҳамшира меҳнати

КИРИШ

Реанимация ва интенсив терапия бўлими тиббиётнинг энг масъулиятли ва энг юқори хавfli соҳаларидан бири ҳисобланади. Бу ерда ҳаёти хавф остида бўлган, нафас олиши, қон айланиши, онги ёки бир неча аъзолари фаолияти издан чиққан беморлар доволанади. Ана шундай шароитда реанимация ҳамшираси фақат шифокор кўрсатмаларини бажарувчи эмас, балки бемор ҳолатини дақиқа-дақиқа баҳоловчи, ўзгаришларни биринчи бўлиб сезувчи ва кўп ҳолларда ҳаёт сақлаб қолувчи жараённинг марказида турувчи мутахассисдир. Критик ҳолатдаги ҳамширалар роли ва амалиёт доираси кенг бўлиб, у беморнинг ўзи билан бир қаторда унинг яқинлари билан ишлаш, хавфсизликни таъминлаш ва жамоавий қарорларда иштирок этишни ҳам ўз ичига олади.

“Ҳаёт ва ўлим орасида” деган ифода айнан реанимация ҳамшираси меҳнатининг моҳиятини очиб беради. Чунки у нафақат монитор рақамларини кузатади, балки ҳар бир ўзгариш ортида инсон тақдири турганини ҳис қилади. Айниқса сунъий нафас олдириш аппарати, инфузион насослар, вазопрессор терапия, сепсис, шок, кўп аъзоли етишмовчилик ва терминал ҳолатлар билан боғлиқ вазиятларда ҳамширанинг билими, тезкорлиги ва руҳий барқарорлиги

жуда катта аҳамият касб этади. Реанимация шароитида бемор хавфсизлигига таъсир қилувчи омиллар орасида кадрлар етишмаслиги, чарчоқ, алоқа узилишлари ва компетенцияни ривожлантиришдаги муаммолар алоҳида қайд этилган.

Реанимация ҳамширасининг асосий вазифалари

Реанимация ҳамширасининг энг муҳим вазифаси — бемор ҳолатини узлуксиз ва чуқур баҳолаб боришдир. Бу нафақат артериал босим, юрак уриши, сатурация, нафас олиш частотаси каби кўрсаткичларни кузатиш, балки лаборатор таҳлиллар, диурез, онг даражаси, оғриқ, сепсис ёки шок белгилари каби клиник маълумотларни ҳам бир бутун ҳолда таҳлил қилишни талаб этади. Критик парвариш ҳамшираси ана шу маълумотлар асосида хавфли ўзгаришларни барвақт аниқлайди ва шифокор жамоасига вақтида ахборот беради. O*NET ва NIH Clinical Center манбаларида ҳам реанимация ҳамширалари бемор ҳолатидаги ўзгаришларни, сепсис ёки шок каби ҳаёт учун хавфли белгиларни аниқлаб, тегишли аралашувларни амалга оширишда муҳим ўрин тутиши таъкидланган.

Бундан ташқари, реанимация ҳамшираси дори воситаларини тайёрлаш ва юбориш, марказий ва периферик веноз йўлларни кузатиш, инфекция назорати қоидаларига қатъий амал қилиш, сунъий нафас олдириш ускуналари ва бошқа аппаратлар билан ишлаш, тўшак парвариши, декубитал яралар профилактикаси ҳамда оила аъзолари билан эҳтиёткор мулоқот олиб бориш каби кўп қиррали вазифаларни бажаради. Бу соҳада “бир вазифа” эмас, балки бир вақтнинг ўзида бир нечта юқори масъулиятли жараённи бошқариш талаб қилинади. Шу жиҳатдан реанимация ҳамшираси клиник, ташкилий, таълимий ва ахлоқий функцияларни бирлаштирувчи мутахассис ҳисобланади.

Бемор хавфсизлигида реанимация ҳамширасининг ўрни

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти бемор хавфсизлигини олдини олиш мумкин бўлган зарарнинг йўқлиги ва хавфни қабул қилиниши мумкин бўлган минимум даражага тушириш деб таърифлайди. Шу манбада беморга зарар етказувчи асосий омиллар қаторида ресурс чекловлари, етарли кадрлар таъминланмагани, алоқа узилишлари, самарасиз жамоавий иш, чарчоқ ва профессионал куйиш кўрсатилган. Демак, реанимация ҳамшираси меҳнати фақат “парвариш” эмас, балки бутун хавфсизлик тизимининг таянч нуқталаридан биридир.

Ҳамширалар сони ва бемор натижалари ўртасидаги боғлиқлик бу фикрни янада мустаҳкамлайди. Лонгитюд тадқиқотлар бўйича тизимли шарҳда рўйхатдан ўтган ҳамширалар билан яхши таъминланган бўлимларда бемор ўлимининг олдини олиш бўйича ижобий таъсир борлиги қўллаб-қувватланган. Бошқача айтганда, етарли ҳамшира штати — бу шунчаки ташкилий қулайлик эмас, балки бемор ҳаётига таъсир қилувчи омилдир. Реанимация каби юқори хавфли муҳитда бу боғлиқлик янада кучли намоён бўлади.

Ҳаёт ва ўлим орасидаги меҳнатнинг жисмоний ва руҳий юки

Реанимация ҳамшираси ҳар куни оғир клиник қарорлар, кутилмаган асоратлар, терминал ҳолатлар ва баъзан бемор ўлими билан юзма-юз келади. Бу ҳолат ишнинг оддий техник томонидан ташқари маънавий юкни ҳам оширади. 2024 йилги интегратив шарҳда реанимация ҳамшираларида куйиш ва маънавий изтироб ривожланишига шахсий, ташкилий, меҳнат муносабатлари, умр охиридаги парвариш ва пандемия билан боғлиқ омиллар таъсир қилиши кўрсатилган. Реанимация муҳитида ҳаётни сақлаб қолишга интилиш билан клиник чекловларни қабул қилиш ўртасидаги зиддият ҳамшира учун оғир психологик босим туғдиради.

Бундай шароитда узоқ сменалар, юқори жавобгарлик, уйқусизлик, оилавий ҳаёт билан иш мувозанатининг бузилиши ва фавқулодда ҳолатларга тез жавоб бериш талаби касбий чарчоқни кучайтиради. ICU ҳамширалари орасида ишдан қониқиш ва burnout бўйича 2024 йилги мета-таҳлил ишдан қониқишни ошириш ва burnoutни камайтириш учун иш ҳақи, ишда барқарорлик ва руҳий саломатлик ёрдами каби омиллар муҳимлигини кўрсатган. Демак, реанимация ҳамшираси меҳнати қадрлаш фақат маънавий эмас, балки бошқарув ва соғлиқни сақлаш сиёсати даражасидаги вазифадир.

Самарали иш муҳити ва қўллаб-қувватлашнинг аҳамияти

AACN маълумотларига кўра, соғлом иш муҳити реанимация ва ўткир парвариш ҳамширалари учун катта аҳамиятга эга: у burnoutни камайтиради, кадрлар оқимини пасайтиради ва бемор парваришини яхшилайти. Бу ерда “соғлом иш муҳити” тушунчаси жамоавий мулоқот, раҳбариятнинг қўллаб-қувватлаши, хавфсиз иш жойи, зўравонликнинг камлиги, етарли штат ва касбий ривожланиш имкониятларини қамраб олади. Реанимация бўлимида ҳамшира меҳнати қанча юқори баҳоланса ва ҳимоя қилинса, бемор парвариши шунча сифатли бўлади.

Шу боис реанимация ҳамширасини қўллаб-қувватлаш бир неча йўналишда олиб борилиши лозим: доимий малака ошириш, менторлик тизими, психологик ёрдам, етарли дам олиш, рационал смена режими, жамоада ҳурмат маданияти ва клиник қарорларда ҳамшира овозининг эшитилиши. Бу чоралар нафақат кадрни сақлаб қолиш, балки бемор хавфсизлигини кучайтириш учун ҳам зарур. Соғлом иш муҳитига эга бўлимлар кўпроқ жалб этилган, камроқ чарчаган ва беморга яхшироқ ёрдам кўрсатувчи ҳамшираларга эга бўлиши қайд этилган.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, реанимация ҳамшираси меҳнати ҳақиқатан ҳам ҳаёт ва ўлим орасида кечадиган, юқори билим, тезкор фикрлаш, жисмоний чидам ва кучли руҳий барқарорликни талаб қиладиган касбий фаолиятдир. У бемор ҳолатини узлуксиз кузатади, хавfli ўзгаришларни биринчи бўлиб сезади, шошилишч аралашувда қатнашади, жамоавий даволашнинг муҳим бўлини бўлади ва бемор ҳамда унинг яқинлари учун ишонч манбаига айланади.

Илмий далиллар ҳамшира кадрлари етарли бўлиши ва уларнинг соғлом иш муҳитида фаолият юритиши бемор натижаларини яхшилаши, хавфсизликни ошириши ва хатоларни камайтиришини кўрсатади.

Шунинг учун реанимация ҳамшираси меҳнатини қадрлаш, муҳофаза қилиш ва ривожлантириш ҳар қандай замонавий шифохона тизимининг устувор вазифаларидан бири бўлиши керак.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. World Health Organization. Patient safety. WHO, 2023.
2. American Association of Critical-Care Nurses. Healthy Work Environments. AACN.
3. Dall’Ora C, et al. Nurse staffing levels and patient outcomes: A systematic review of longitudinal studies. 2022.
4. Li ZL, et al. Nurse Burnout and Patient Safety, Satisfaction, and Quality of Care: A Systematic Review and Meta-Analysis. 2024.
5. Quesada-Puga C, et al. Job satisfaction and burnout syndrome among intensive-care unit nurses: A systematic review and meta-analysis. 2024.
6. Salas-Bergüés V, et al. Development of burnout and moral distress in intensive care nurses: An integrative literature review. 2024.
7. Aamodt IT, et al. Critical care nurses’ role and scope of practice during a global crisis. 2025.